

Серія «Законодавство зарубіжних країн»

КОНСТИТУЦІЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Прийнята на референдумі 4 жовтня 1958 р.

Станом на 30 серпня 2015 р.

Харків
«Право»
2015

УДК 342.4(44)(094)
ББК 67.300.1(4ФРА)
К65

Серія заснована у 2014 році

Укладач П. В. Романюк

Конституція Французької Республіки (прийнята на референдумі 4 жовтня 1958 р.) : станом на 30 серпня 2015 р. : пер. з фр. / укладач П. В. Романюк. – Х. : Право, 2015. – 68 с.
– (Законодавство зарубіжних країн).

ISBN 978-966-458-793-5

Видання містить неофіційний переклад українською мовою тексту Конституції Франції, отриманого з офіційного сайту Конституційної Ради Франції <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/la-constitution/la-constitution-du-4-octobre-1958/texte-integral-de-la-constitution-du-4-octobre-1958-en-vigueur.5074.html#note2> станом на 30.08.2015 р.

Для юристів-практиків, викладачів, аспірантів, студентів юридичних навчальних закладів.

УДК 342.4(44)(094)
ББК 67.300.1(4ФРА)

ISBN 978-966-458-793-5

© Романюк П. В., укладання, 2015
© Видавництво «Право», 2015

Вступ

Конституція Франції від 4 жовтня 1958 р. є основоположним актом П'ятої республіки, прийнятим на референдумі 28 вересня 1958 р., що діє до цього часу. З метою подолання нестабільності уряду і кризи війни в Алжирі в основу Конституції П'ятої республіки було покладено концепт сильної виконавчої влади. Її ключовими ідеологами були міністр юстиції Мішель Дебре, виступаючи за британську модель з її великими повноваженнями прем'єр-міністра, та генерал Шарль де Голль, бажаючи затвердити Президента Республіки як гаранта національної незалежності, територіальної цілісності та дотримання міжнародних договорів. Таким чином, з Конституцією 1958 року Франція еволюціонувала від парламентського режиму з посиленою президентською владою до режиму «напівпрезидентської» республіки.

Враховуючи багатовікову мінливість французького конституцієтворення (з часів Великої французької революції у Франції нараховується близько двох десятків конституційних актів), її вважають однією з найстабільніших конституцій Франції. На сьогодні вона складається з сімнадцяти розділів, ста шести статей та Преамбули. Окрім того, як зазначено в Преамбулі, невід'ємною частиною Конституції Франції є Декларація прав людини і громадянина від 26 серпня 1789 р., Преамбула Конституції Франції від 27 жовтня 1946 р. та Екологічна хартія 2004 р.

З моменту прийняття та опублікування Конституції Франції налічується двадцять чотири позитивні спроби внесення до неї змін. Серед них можемо виділити: референдум 1962 р., на якому громадяни Франції схвалили пропозицію де Голля обирати Президента країни безпосередньо народом; парламентські поправки до Конституції 2000 р., які скоротили тривалість одного терміну правління президента з 7 до

5 років; конституційні зміни від 21 липня 2008 р., що передбачали обмеження терміну президентської влади (не більше двох п'ятирічних термінів підряд).

Попри тривалий шлях трансформації та модернізації, на сьогодні чинна Конституція Франції залишається взірцем для Основних законів демократичних держав світу.

ПРОЛОГ ГОЛОВИ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РАДИ

4 вересня 1958 р. на площі Республіки в Парижі генерал де Голль оприлюднив проєкт нової Конституції. Через місяць після схвалення французами була проголошена Конституція П'ятої республіки. З того часу маємо півстолітній досвід функціонування Основного закону та відповідно Конституційної Ради.

Конституція має важливе значення для забезпечення належного функціонування та забезпечення прав і свобод людини й громадянина в умовах демократії.

Незважаючи на це, слід визнати, що для багатьох із нас Конституція виступає як абстрактний та віддалений від наших повсякденних турбот текст.

Тим не менш, історія Франції вчить нас, що і у XVIII–XIX століттях люди були готові загинути на барикадах заради Конституції, заради визнання їх індивідуальних та колективних свобод. Конституція для них була спільною мрією про майбутнє, надією на мир, гарантією від свавілля та несправедливості.

Жан-Луї Дебре

Голова Конституційної Ради

КОНСТИТУЦІЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Зі змінами, внесеними 23 липня 2008 року
Прийнята на референдумі 4 жовтня 1958 року

Уряд Республіки у відповідності до Конституційного закону від 3 червня 1958 року запропонував,
народ Франції схвалив,
Президент достовірно оприлюднив Конституційний закон у такій редакції:

ПРЕАМБУЛА

Французький народ урочисто проголошує свою прихильність правам людини й принципам національного суверенітету, як вони визначені в Декларації 1789 року, підтвердженій та доповненій Преамбулою Конституції 1946 року, а також правам і обов'язкам, які передбачені Хартією навколишнього середовища 2004 року.

Спираючись на ці принципи та принцип вільного самовизначення народів, Республіка пропонує заморським територіям, які висловлюють бажання до неї приєднатися, нові інститути, засновані на загальному ідеалі свободи, рівності й братерства, що мають за мету їх демократичний розвиток.

Стаття 1

Франція є неподільною, світською, демократичною та соціальною Республікою. Вона забезпечує рівність перед законом усіх громадян, незалежно від походження, раси чи релігії. Вона поважає усі віросповідання. Її устрій є децентралізованим.

Закон сприяє рівному доступу жінок та чоловіків до виборних мандатів та посад, а також до відповідальних професійних та громадських постів.

РОЗДІЛ І ПРО СУБЕРЕНІТЕТ

Стаття 2

Мовою Республіки є французька.

Національною емблемою є синьо-біло-червоний триколон.

Національним гімном є «Марсельеза».

Девіз Республіки — «Свобода, Рівність, Братерство».

Її принципами є правління народу, народом і для народу.

Стаття 3

Національний суверенітет належить народу, який здійснює його через представників і шляхом референдуму.

Жодна частина народу, жодна особа не може привласнити його здійснення.

Виборче право може бути прямим або непрямим у відповідності до умов, передбачених Конституцією. Воно завжди є загальним, рівним і таємним.

У відповідності до умов, визначених законом, виборцями є всі повнолітні французькі громадяни обох статей, які володіють громадянськими й політичними правами.

Стаття 4

Політичні партії та об'єднання мають сприяти здійсненню виборчого права. Вони формуються та здійснюють свою діяльність вільно. Вони повинні поважати принципи національного суверенітету та демократії.

Вони сприяють запровадженню принципу, висловленого в останньому абзаці статті 3, із додержанням умов, визначених законом.

Закон гарантує плюралістичне вираження думок і рівноправну участь партій та політичних об'єднань у демократичному житті Нації.

РОЗДІЛ II ПРЕЗИДЕНТ РЕСПУБЛІКИ

Стаття 5

Президент Республіки має дотримуватися Конституції. Він повинен забезпечити своїм арбітражем належне функціонування органів державної влади, а також їх наступність.

Він є гарантом національної незалежності, територіальної цілісності та дотримання міжнародних договорів.

Стаття 6

Президент Республіки обирається на п'ять років прямим загальним голосуванням.

Ніхто не може здійснювати цей мандат більш як два строки підряд. Порядок застосування цієї статті визначається органічним законом.

Стаття 7

Президент Республіки обирається абсолютною більшістю поданих голосів. Якщо таку більшість у першому турі голосування не отримано, то на чотирнадцятий день після цього відбувається другий тур. У ньому залишаються лише два кандидати, які, принаймні після зняття своїх кандидатур тими кандидатами, що перебували у більш сприятливому становищі, отримали найбільшу кількість голосів у першому турі.

Вибори Президента оголошуються Урядом.

Вибори нового Президента проводяться не пізніше ніж за двадцять днів і не раніше ніж за тридцять п'ять днів до закінчення строку повноважень чинного Президента.

У разі вакантності поста Президента з будь-яких причин, або у випадку встановлення Конституційною Радою за запитом Уряду абсолютною більшістю своїх членів обставин, що унеможливають здійснення повноважень Президентом, його обов'язки, за винятком тих, що визначені нижче, у статтях 11 та 12, мають тимчасово здійснюватися Головою Сенату, а якщо останній не в змозі їх виконувати, — то Урядом.

У разі вакантності поста Президента Республіки або оголошення Конституційною Радою про наявність обставин, що унеможливають виконання ним своїх повноважень, голосування на виборах нового Президента відбувається, за винятком виявлення Конституційною Радою форс-мажорних обставин, не раніше як через двадцять днів і не пізніше як через тридцять п'ять днів з моменту виникнення вакансії або оголошення про постійну неієздатність.

У випадку смерті або встановлення неієздатності, впродовж семи днів, що передують даті припинення висунення кандидатів, будь-кого з осіб, які принаймні за тридцять днів до названої дати публічно оголосили про своє рішення бути кандидатом, Конституційна Рада може ухвалити рішення про перенесення виборів.

У випадку смерті або встановлення неієздатності одного з кандидатів до першого туру Конституційна Рада приймає рішення про перенесення виборів.

У випадку смерті або встановлення неієздатності одного з двох кандидатів, які після першого туру і до можливого зняття кандидатур набрали найбільшу кількість голосів, Конституційна Рада оголошує про необхідність проведення заново всіх виборчих процедур; те ж саме правило застосовується й у разі смерті або встановлення неієздатності одного з двох кандидатів, які беруть участь у другому турі.

У будь-якому разі до Конституційної Ради подається запит відповідно до вимог, встановлених в абзаці другому статті 61, або у відповідності з правилами висунення кандидатів, які визначені органічним законом, передбаченим статтею 6.

Конституційна Рада може подовжити строки, передбачені в абзацах третьому та п'ятому, з тією умовою, що голосування має відбутися не пізніш як через тридцять п'ять днів після ухвалення Конституційною Радою свого рішення. Якщо виконання положень цього абзацу має наслідком перенесення виборів на більш пізню дату, ніж закінчення повноважень чинного Президента, то останній продовжує виконувати повноваження до вступу на посаду його наступника.

Статті 49, 50 та стаття 89 Конституції не можуть застосовуватися під час вакантності посади Президента Республіки або упродовж періоду між оголошенням постійної нездатності виконувати повноваження Президента Республіки й обранням його наступника.

Стаття 8

Президент Республіки призначає Прем'єр-міністра. Він припиняє його повноваження у випадку подання ним заяви про відставку Уряду.

За пропозицією Прем'єр-міністра Президент призначає інших членів Уряду та припиняє їхні повноваження.

Стаття 9

Президент Республіки головує в Раді Міністрів.

Стаття 10

Президент Республіки промульгує закони протягом п'ятнадцяти днів з моменту передачі Урядові остаточно прийнятого закону.

Він може до закінчення зазначеного строку звернутися до Парламенту з вимогою переглянути закон або його частину. У цьому новому перегляді не може бути відмовлено.

Стаття 11

За пропозицією Уряду під час сесії Парламенту або за спільною пропозицією обох палат, котрі публікуються в *Journal Officiel* (*Журналь Офісьєль*), Президент Республіки може винести на референдум будь-який законопроект, що стосується організації органів публічної влади, реформ в економічній, соціальній та екологічній політиці держави та публічних служб, що сприяють у цьому, або законопроект, який дозволяє ратифікацію договору, що, не суперечачи Конституції, впливав би на функціонування публічних інститутів.

Коли референдум проводиться за пропозицією Уряду, останній робить перед кожною палатою заяву, за якою слідує обговорення.

Референдум з питань, зазначених у першому абзаці, може бути організований за ініціативою однієї п'ятої членів Парламенту, підтриманою однією десятою частиною виборців, внесених до виборчих списків. Ця ініціатива має форму законодавчої пропозиції і не може пропонувати скасування будь-якого законодавчого положення, промультованого менш як за рік до того.

Умови подання ініціативи та умови, у відповідності до яких Конституційна Рада контролює дотримання положень попереднього абзацу, встановлюються органічним законом.

Якщо названа законодавча пропозиція не була розглянута обома палатами Парламенту у строк, встановлений органічним законом, то Президент Республіки вносить її на референдум.

Якщо законодавча пропозиція не була схвалена французьким народом, то жодна нова пропозиція щодо проведення референдуму з того ж питання не може бути подана до закінчення дворічного строку з дати голосування.

Якщо референдум завершується прийняттям законопроекту або законодавчої пропозиції, то Президент Республіки оприлюднює його у п'ятнадцятиденний строк з моменту оголошення результатів голосування.

Стаття 12

Президент Республіки може після консультацій з Прем'єр-міністром і головами палат Парламенту оголосити про розпуск Національної Асамблеї.

Загальні вибори проводяться не раніше ніж через двадцять днів і не пізніше ніж через сорок днів після розпуску.

Національна Асамблея збирається в силу закону другого четверга після виборів. Якщо це засідання припадає на період між черговими сесіями, то сесія відкривається в силу закону на строк в 15 днів.

Вона не може бути розпущена знову протягом одного року після цих виборів.

Стаття 13

Президент Республіки підписує ордонанси та декрети, розглянуті в Раді Міністрів.

Він призначає на цивільні й військові посади Держави.

Державні радники, великий канцлер Почесного Легіону, послы та надзвичайні посланці, старші радники Рахункової палати, префекти, представники Держави в заморських територіальних утвореннях, до яких застосовується стаття 74, та в Новій Каледонії, генерали, ректори академій та керівники центральних органів виконавчої влади призначаються в Раді Міністрів.

Органічний закон визначає інші посади, призначення на які здійснюється в Раді Міністрів, а також умови, за яких повноваження Президента Республіки щодо призначення на посади можуть бути делеговані ним для здійснення від його імені.

Органічний закон визначає інші пости чи посади, окрім перелічених в абзаці третьому, та стосовно яких через їх важливість для гарантування прав і свобод чи економічного й соціального життя Нації право Президента Республіки щодо їх призначення реалізується після отримання публічного висновку відповідних постійних комісій кожної палати Парламенту. Президент Республіки не може здійснити будь-яке призначення, якщо негативне голосування складає принаймні три п'ятих від кількості поданих голосів у кожній з двох комісій. Компетентні постійні комісії, в яких розглядаються питання про відповідні пости чи посади, визначаються Законом.

Стаття 14

Президент Республіки акредитує послів і надзвичайних посланців в іноземних державах; іноземні послы і надзвичайні посланці акредитуються при ньому.

Стаття 15

Президент Республіки є верховним головнокомандувачем збройних сил. Він головує у вищих радах і комітетах національної оборони.

Стаття 16

Коли інституції Республіки, незалежність нації, цілісність її території або виконання її міжнародних зобов'язань виявляються під серйозною і безпосередньою загрозою, а нормальне функціонування конституційних органів публічної влади припинено, Президент Республіки вживає заходів, котрі зумовлюються цими обставинами, після офіційних консультацій з Прем'єр-міністром, головами палат, а також з Конституційною Радою.

Він інформує про це націю шляхом звернення.

Ці заходи мають бути зумовлені бажанням забезпечити у найкоротші строки конституційним органам державної влади можливість для виконання їхніх завдань. З Конституційною Радою проводяться консультації стосовно цих заходів.

Парламент збирається в силу закону.

Національна Асамблея не може бути розпущена під час здійснення надзвичайних повноважень.

Через тридцять днів здійснення надзвичайних повноважень Голова Національної Асамблеї, Голова Сенату, шістдесят депутатів чи шістдесят сенаторів можуть звернутися до Конституційної Ради із запитом щодо перевірки наявності умов, зазначених в абзаці першому. Конституційна Рада у найкоротші строки публічно оголошує висновок. Конституційна Рада проводить перевірку в силу закону та оголошує своє рішення у відповідності до тих же умов по завершенню 60-денного строку здійснення надзвичайних повноважень і в будь-який час після цієї дати.